

Banca Națională a României

Problema creditelor în franci elvețieni

*București,
30 ianuarie 2015*

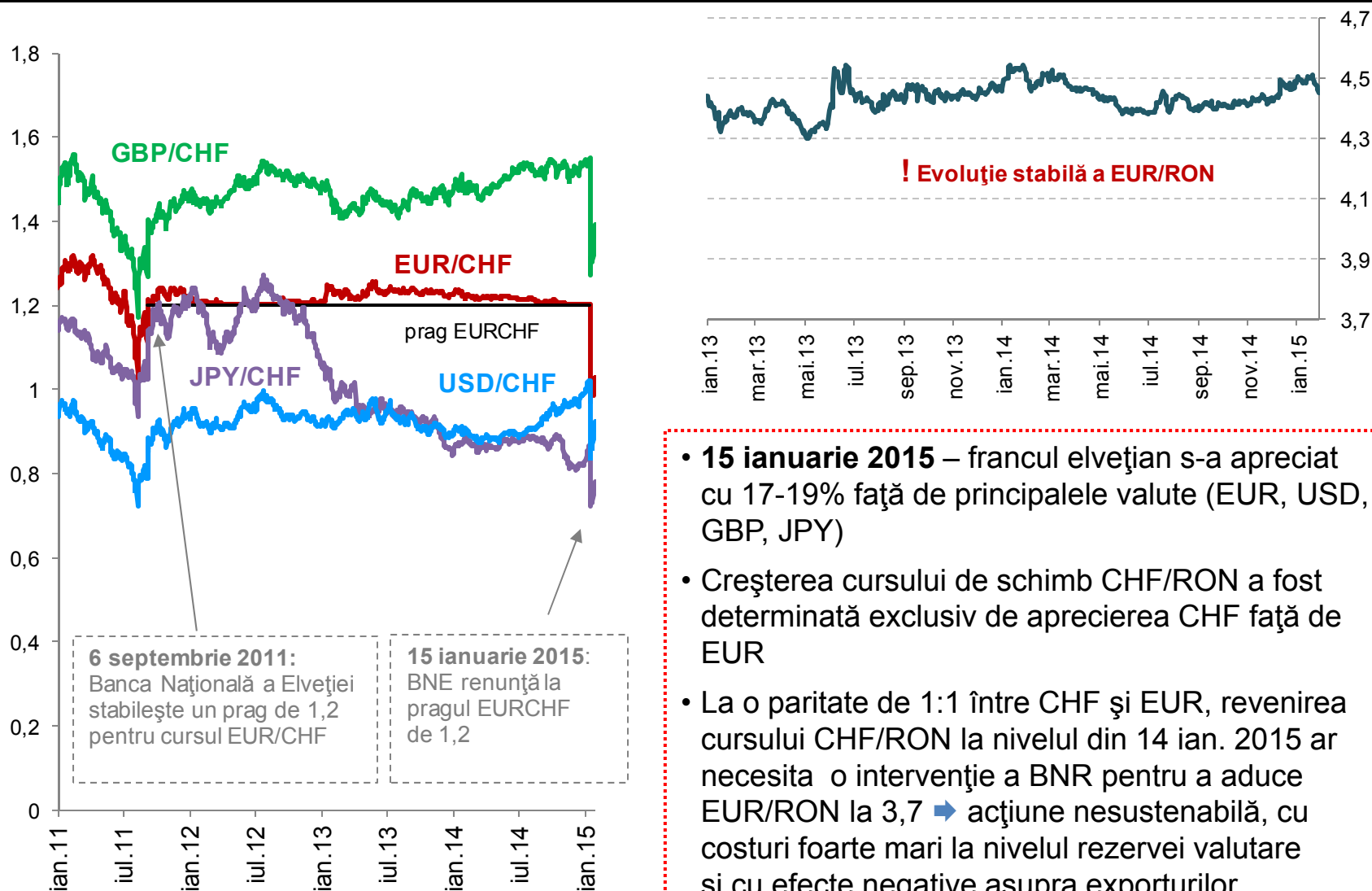

Cuprins

I. Situația creditelor în franci elvețieni	3
II. Contextul economic actual	16
III. Acțiunile BNR privind creditarea în valută	22
IV. Alte țări din regiune – abordări ale situației generate de aprecierea CHF	26
V. Pseudoremedii vs. soluții realiste și echilibrate	31

I. Situația creditelor în franci elvețieni

I.1. Creșterea cursului CHF/RON a fost cauzată de aprecierea CHF față de EUR, USD și alte valute, ca urmare a renunțării de către BNE la apărarea pragului EURCHF de 1,2

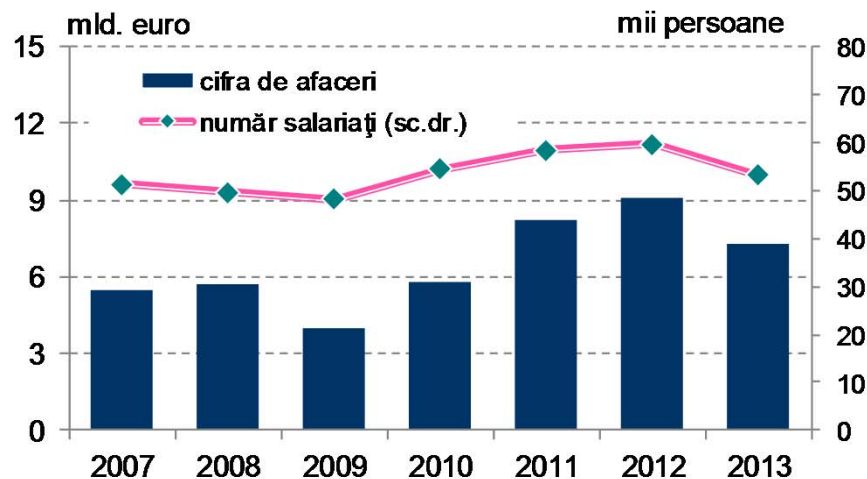
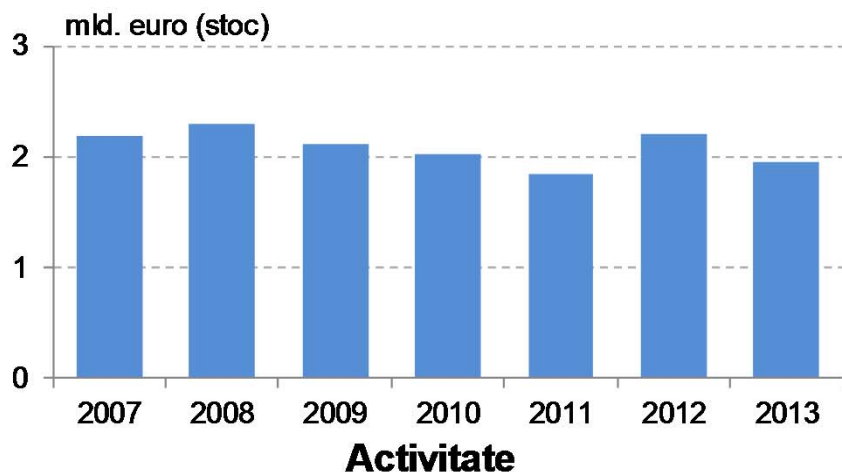

Sursa: Bloomberg

- **15 ianuarie 2015** – francul elvețian s-a apreciat cu 17-19% față de principalele valute (EUR, USD, GBP, JPY)
- Creșterea cursului de schimb CHF/RON a fost determinată exclusiv de aprecierea CHF față de EUR
- La o paritate de 1:1 între CHF și EUR, revenirea cursului CHF/RON la nivelul din 14 ian. 2015 ar necesita o intervenție a BNR pentru a aduce EUR/RON la 3,7 ➔ acțiune nesustenabilă, cu costuri foarte mari la nivelul rezervei valutare și cu efecte negative asupra exporturilor

I.2. Capitalul elvețian constituie o prezență relevantă în România ...

Investiții străine

Sursa: BNR, MAE

Informații utile

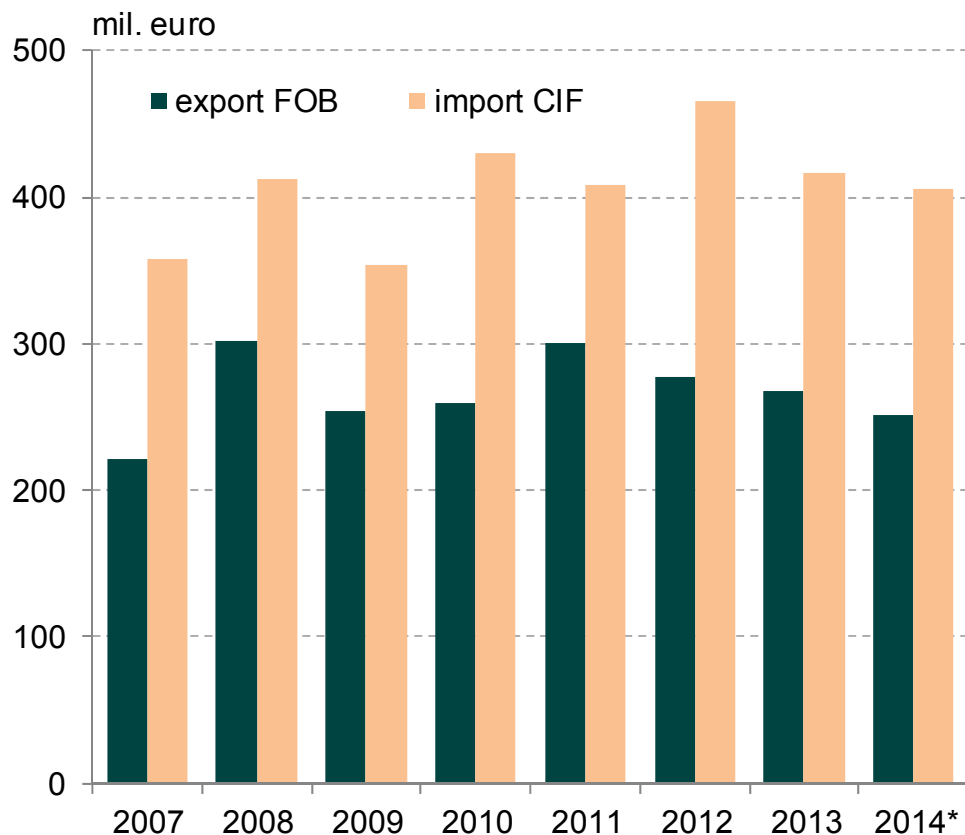
Depozitele în franci elvețieni cumulau 1,1 miliarde CHF la decembrie 2014 (1,3% din total depozite)

2 417 societăți comerciale în 2013

Principalii 15 investitori:

- material de construcții: Holcim, Swisspor, Sika
- energie: ABB
- petrochimie: Greenfiber, Ameropa
- industrie farmaceutică: Roche, Sandoz, Helvetica Profarm
- industrie alimentară: Nestlé, Pacovis, Carpalat, Valvis
- tutun: Philipp Morris
- agricultură-zootehnie: Karpaten Meat

I.3. ... iar fluxurile comerciale necesită existența creditării în franci elvețieni

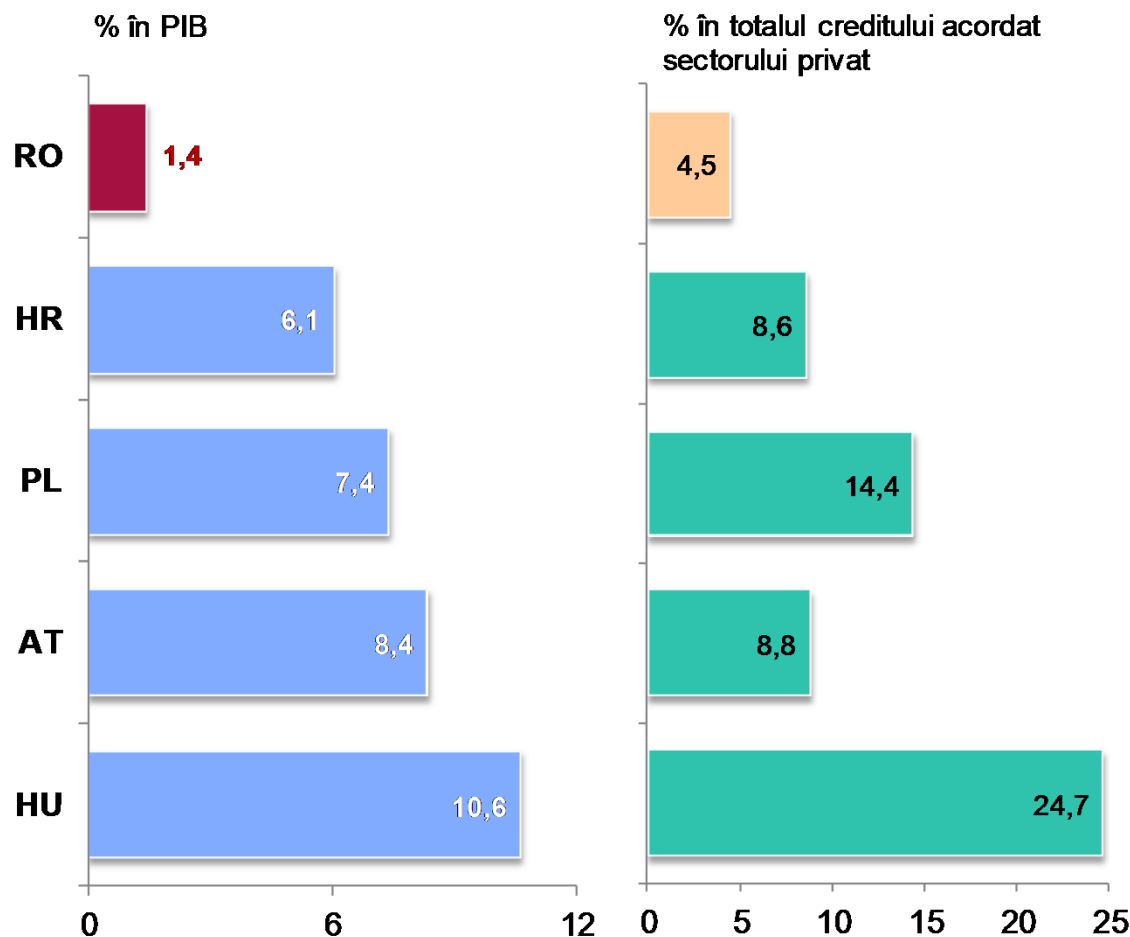

* 10 luni

Sursa: BNR

- ❑ Interzicerea explicită a creditării în CHF ar fi echivalat cu o restricție de cont de capital, în contradicție cu una dintre precondițiile fundamentale ale aderării României la UE (liberalizarea contului de capital)
- ❑ Chiar dacă ar fi fost posibilă o astfel de restricție ar fi afectat comerțul și investițiile cu Elveția, precum și finanțarea debitorilor care sunt acoperiți la riscul valutar față de CHF

I.4. Creditele în CHF nu prezintă risc sistemic pentru economie

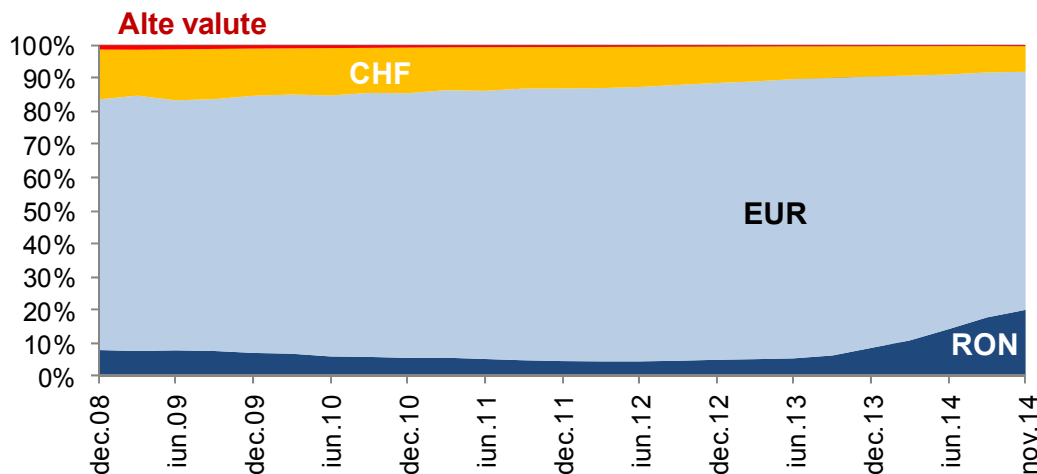

Sursa: BNR, Eurostat

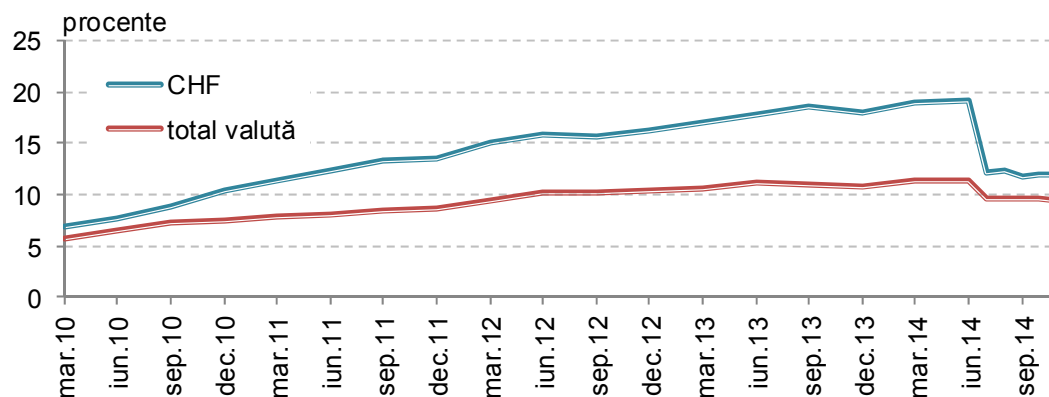
- ❑ În România creditele în CHF reprezintă 1,4% din PIB, de 5 ori mai puțin decât în Polonia și de 7 ori mai puțin decât în Ungaria
- ❑ Ponderea creditului în CHF în totalul creditului acordat sectorului privat în România este de 4,5%, în timp ce în Polonia și Ungaria se consemnează niveluri de 3, respectiv, 5 ori mai mari

I.5. Situația debitorilor nu generează risc sistemic

Structura creditelor imobiliare acordate persoanelor fizice

Rata de neperformanță a creditelor acordate populației

□ Numărul persoanelor fizice cu credite în CHF (75 412) reprezintă 2,1% din numărul total al debitorilor din această categorie

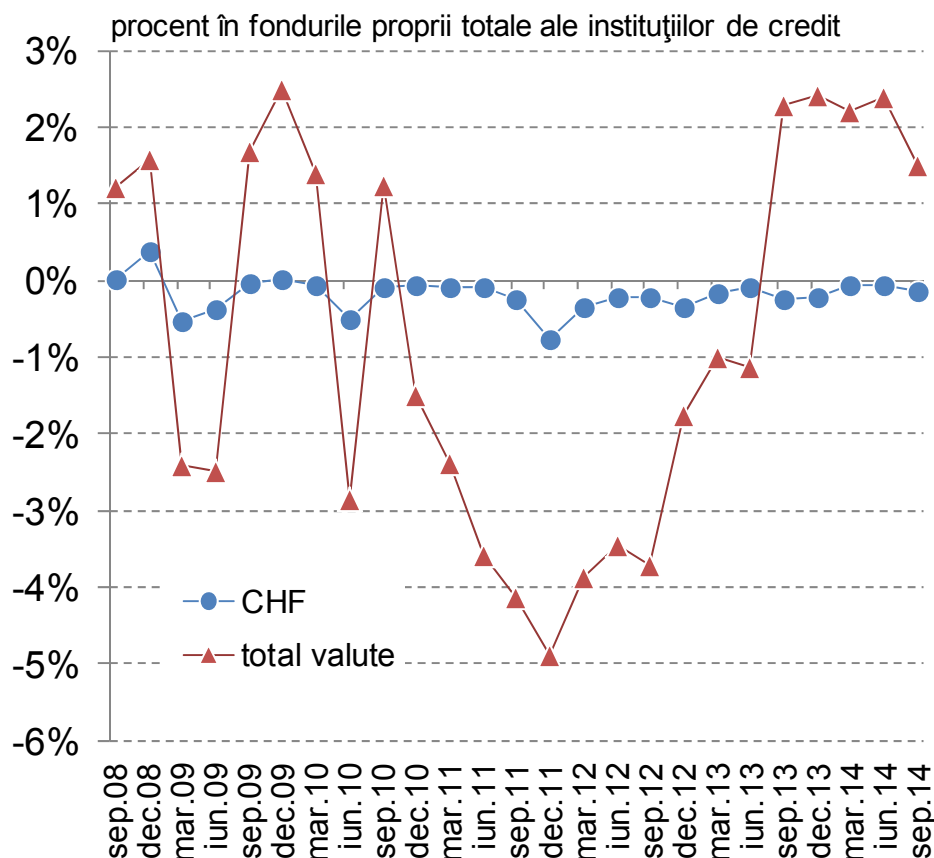
✓ Pentru comparație, în Polonia, numărul debitorilor în CHF este de 500 000

□ 7,7% din creditele imobiliare din România sunt denominate în CHF față de peste 37% în Polonia

□ Rata creditelor neperformante în CHF a avut o evoluție apropiată de media creditelor în valută

I.6. Situația creditorilor nu determină risc sistemic

Poziția valutară netă a instituțiilor de credit

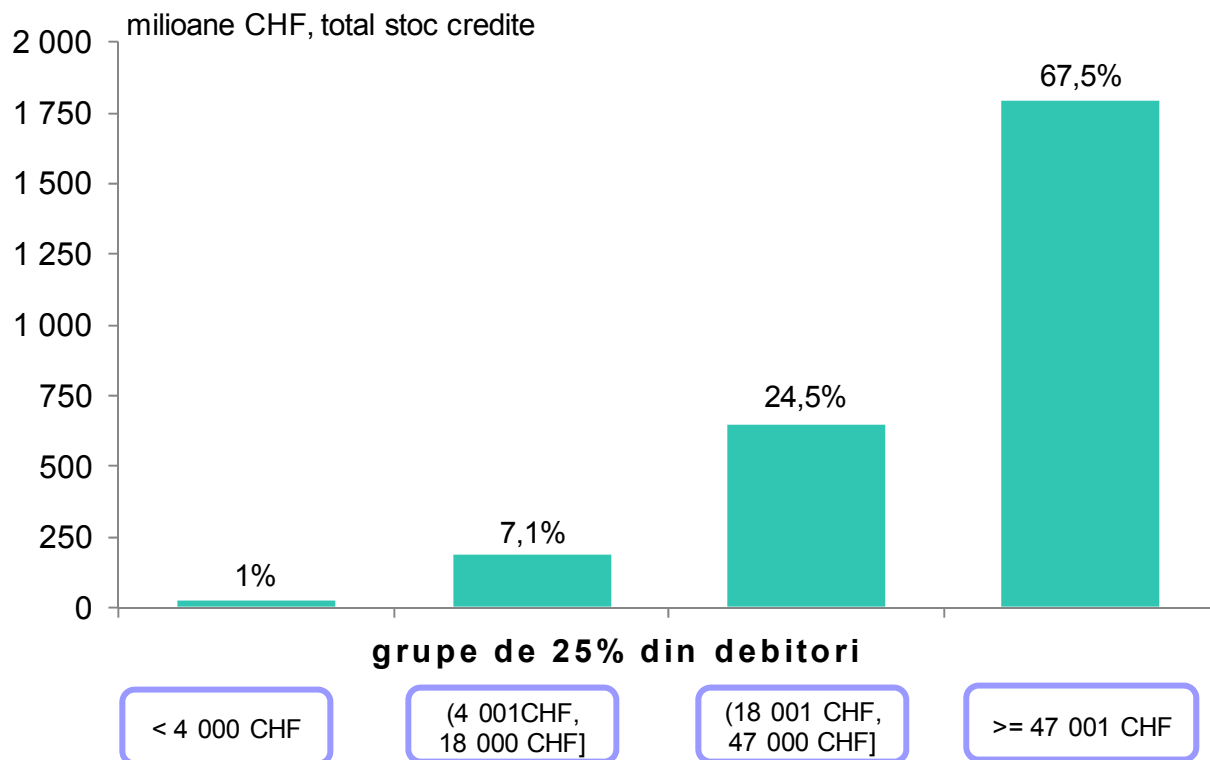

Sursa: BNR

- Poziția valutară netă în CHF nu a fost o sursă de speculație pentru bănci, având o pondere foarte redusă în totalul fondurilor proprii
- Băncile au gestionat prudent activele și pasivele în CHF

I.7. Creditele în CHF nu sunt omogene ca valoare

Distribuția debitorilor în CHF după mărimea creditului

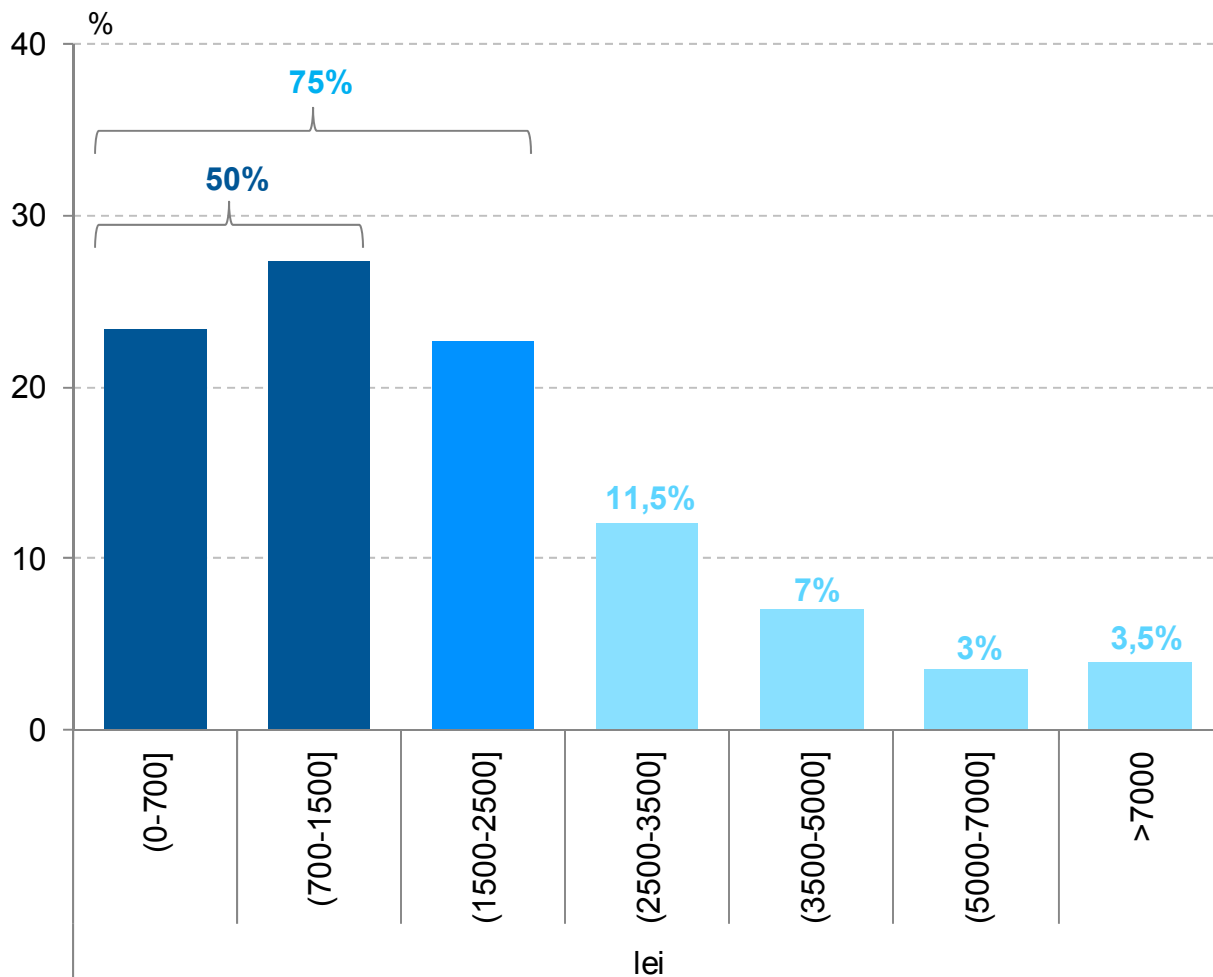

- ❑ 25% dintre debitori dețin 1% din stocul de credite (au credite sub 4 000 CHF)
- ❑ Alți 25% dintre debitori dețin 67,5% din stocul de credite (au credite peste 47 000 CHF)
- ❑ Nu se poate compara situația celor care au luat credite mai mici de 4 000 CHF cu cea a celor care au luat credite mai mari de 47 000 CHF

Sursa: CRC, BC, calcule BNR

I.8. Distribuția debitorilor în CHF după nivelul veniturilor și pe bănci este dezechilibrată

Distribuția debitorilor în CHF după venitul net lunar

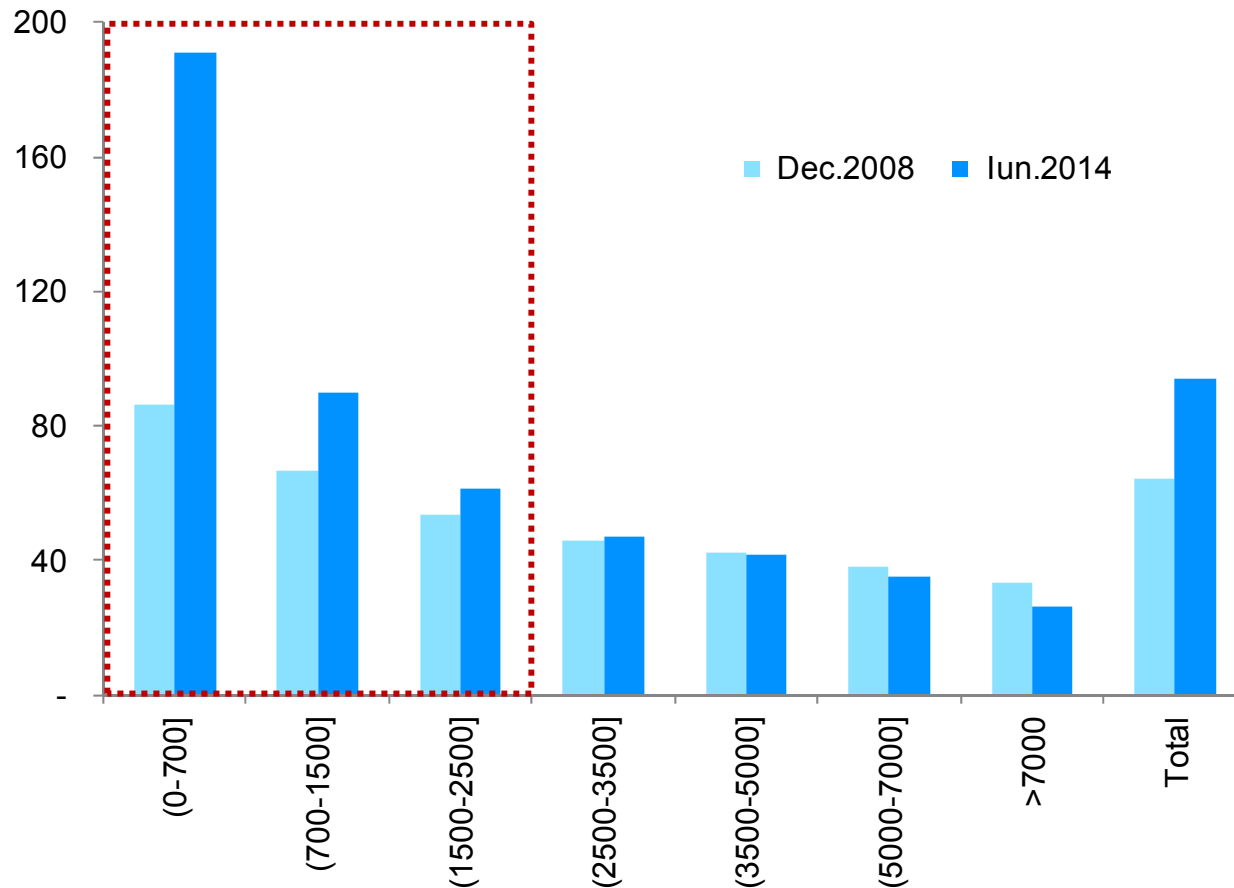

Sursa: CRC, BC, ANAF

- 50% din numărul debitorilor în CHF au venituri lunare nete mai mici de 1 500 lei
- 75% din numărul debitorilor în CHF au venituri lunare nete mai mici de 2 500 lei
- 3 bănci concentrează 77% din volumul creditelor în CHF

I.9. Gradul mediu de îndatorare este extrem de variat în funcție de nivelul de venit

Gradul mediu de îndatorare a debitorilor în CHF după categoria de venit

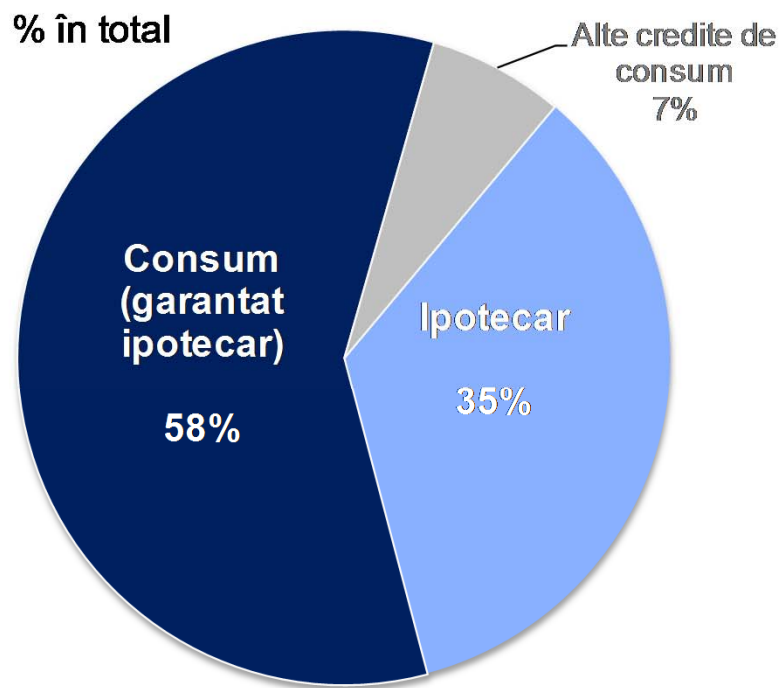

Sursa: CRC, BC, ANAF

- ❑ Debitorii cu venituri lunare medii sub 2 500 lei sunt în prezent supraîndatorați ca urmare a:
 - ✓ Deteriorării veniturilor în timpul crizei
 - ✓ Aprecierii CHF
- ❑ Nu se pot trata similar debitorii cu venituri sub 700 lei, care au un grad de îndatorare de 184% și debitorii cu venituri peste 7 000 lei, care au un grad de îndatorare de 26%

I.10. Destinațiile creditelor în CHF sunt diferite

Credite în CHF – total

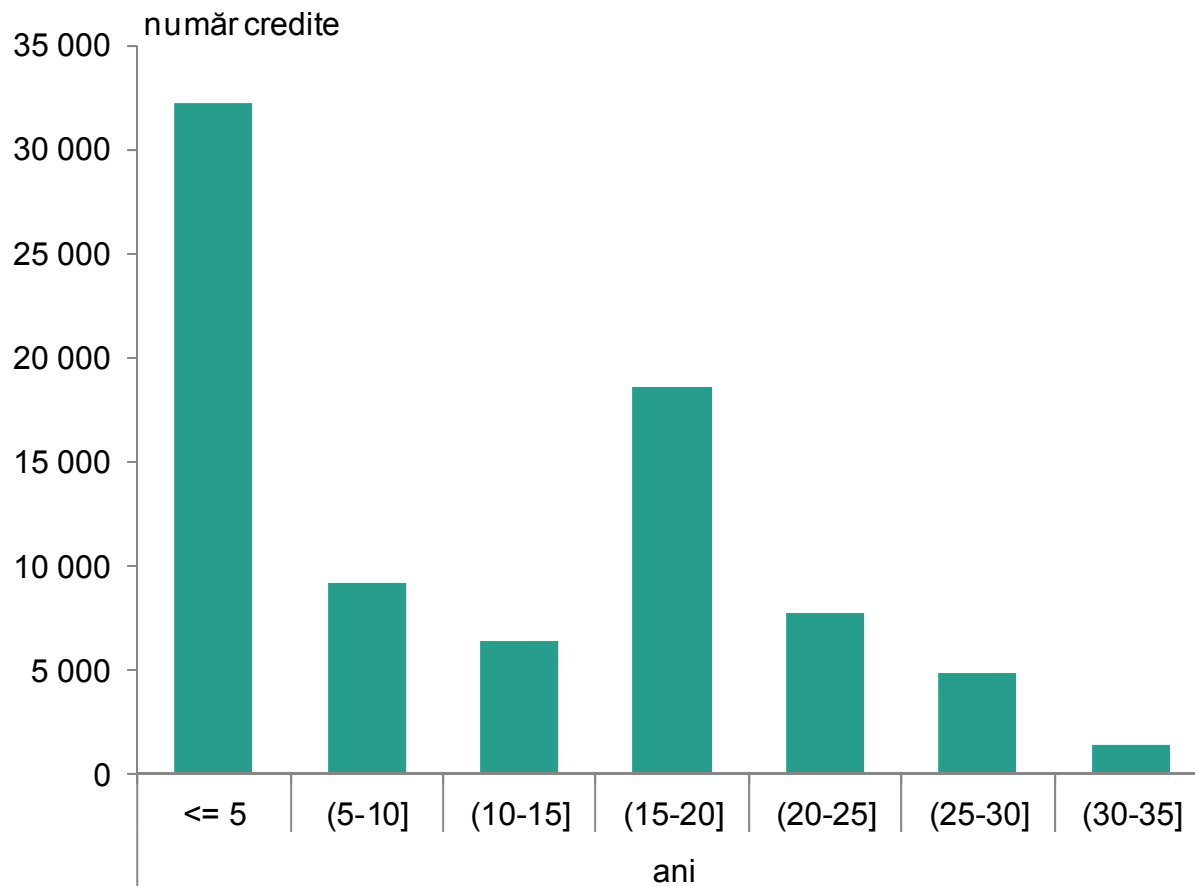

- ❑ O treime dintre creditele în CHF au fost destinate achiziționării de locuințe
- ❑ În cadrul creditelor de consum garantate cu ipotecă (58% din total) se regăsesc situații diferite

Sursa: CRC, BC, ANAF

I.11. Creditele în CHF au scadențe foarte variate

**Distribuția numărului de credite în CHF
după scadența reziduală**

- ❑ Scadența reziduală medie este 13,2 ani
- ❑ Circa 40% din creditele în CHF au scadență reziduală de sub 5 ani
- ❑ În alte 40% dintre cazuri scadența reziduală depășește 15 ani

Sursa: CRC, BC, calcule BNR

I.12. Concluzii

1. Creditele în CHF nu prezintă risc sistemic deoarece:

- ☐ Au o pondere redusă în PIB
- ☐ Au o pondere redusă în total credite
- ☐ Sunt concentrate la un număr redus de bănci

2. Creditele în CHF prezintă o varietate deosebită:

- ☐ După nivelul de venit al debitorilor
- ☐ După destinația creditului
- ☐ După volumul creditului
- ☐ După scadența creditului
- ☐ După gradul de îndatorare a debitorilor

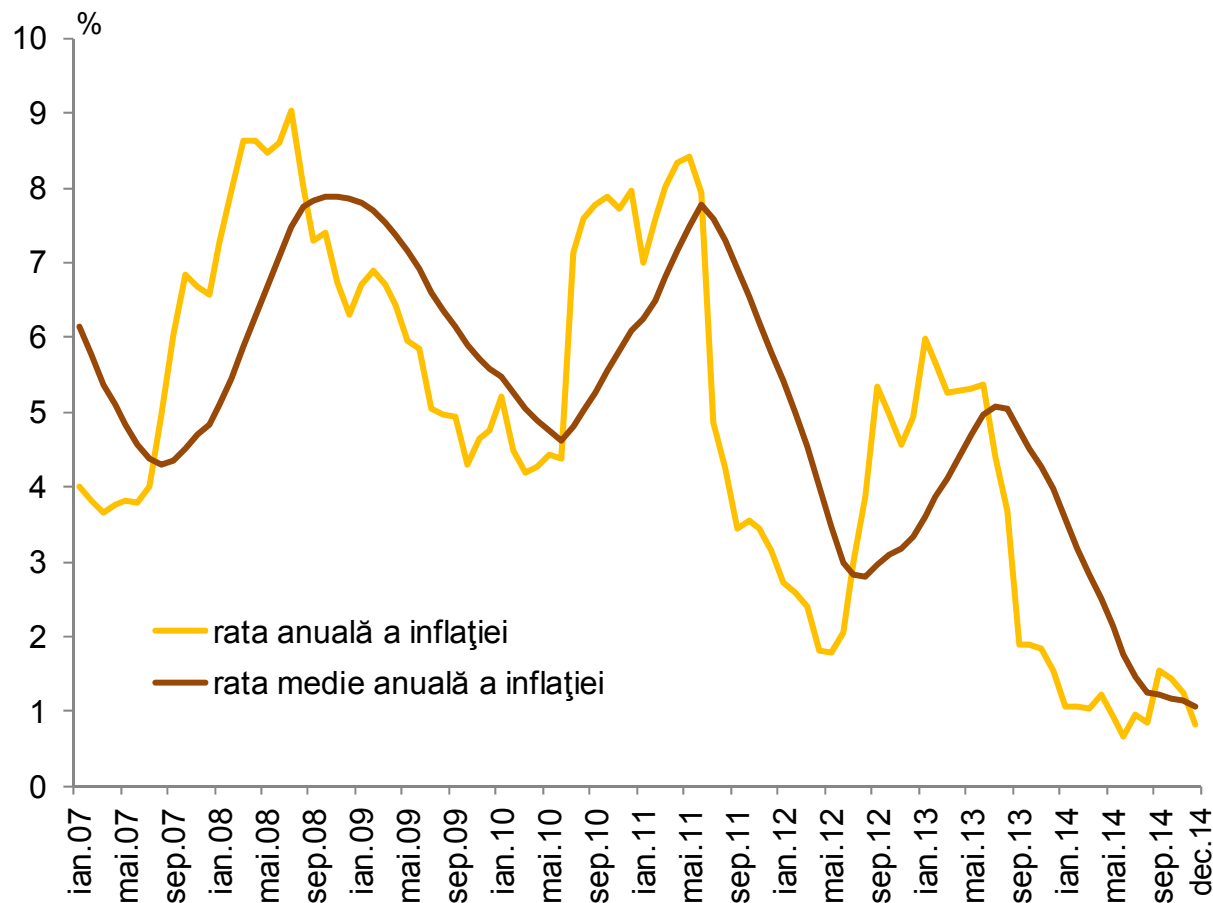
3. În rândul debitorilor există grupuri sociale vulnerabile.

Persoanele fizice cu credite în CHF (75 412) nu reprezintă o grupare omogenă.

Există o multitudine de situații individuale specifice ➡ nu poate fi adoptată o singură soluție generală, ci mai multe soluții diferențiate.

II. Contextul economic actual

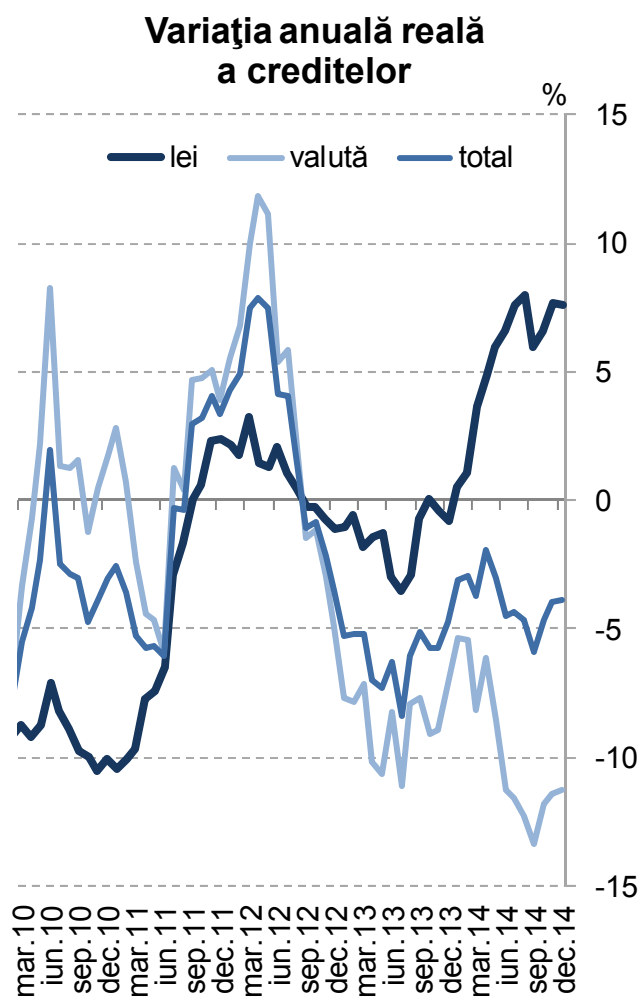
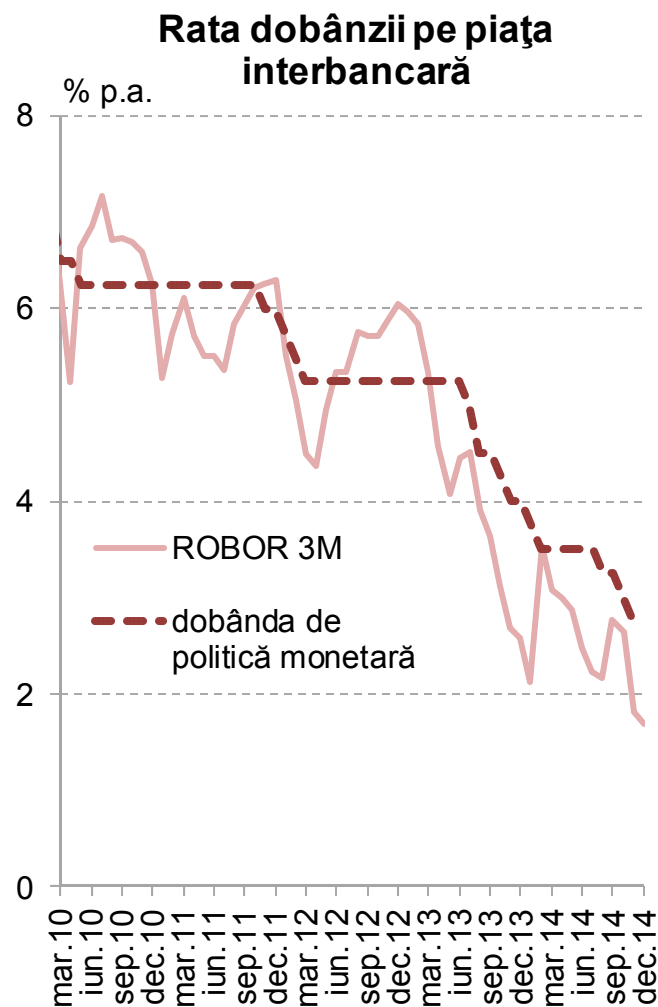
II.1. Rata inflației se situează la un nivel scăzut

Sursa: INS

- În decembrie 2014:
 - ✓ Rata anuală a inflației a atins 0,83%, iar
 - ✓ Rata medie anuală s-a situat la 1,1%
- Nivelul actual al ratei medii anuale a inflației este compatibil cu definiția stabilităii prețurilor utilizată de BCE

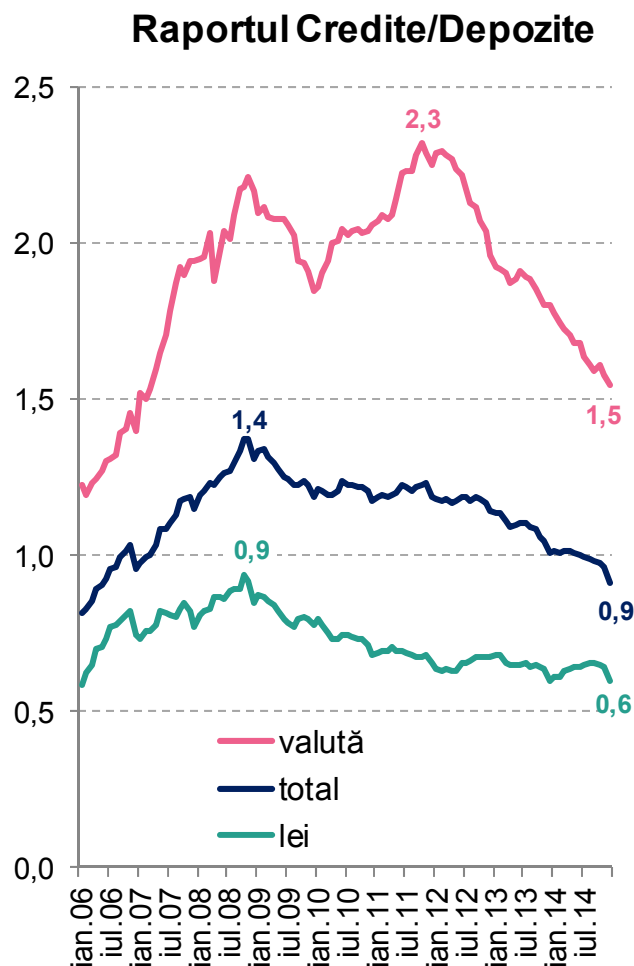
II.2. Scăderea ratelor dobânzilor și revigorarea creditării în lei

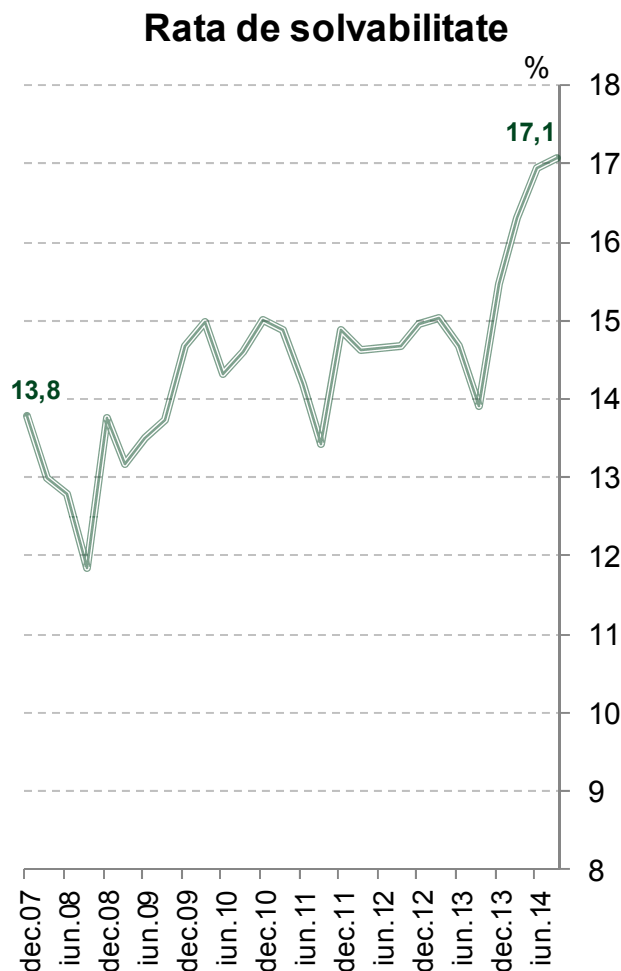
- Diminuare succesivă a ratei dobânzii de politică monetară (2,5% în prezent, minim istoric)
- Reducere substanțială a ratelor dobânzilor interbancare, la niveluri minime istorice în condiții favorabile de lichiditate pe piața monetară
 - ✓ Scădere semnificativă a serviciului datoriei pentru debitorii în monedă națională
- Majorarea volumului creditului în lei și diminuarea celui în valută confirmă creșterea preferinței pentru creditarea în monedă națională ➔ diminuarea riscului valutar

Sursa: BNR

II.3. Sistemul bancar este stabil și solid din punct de vedere al indicatorilor prudențiali, ...

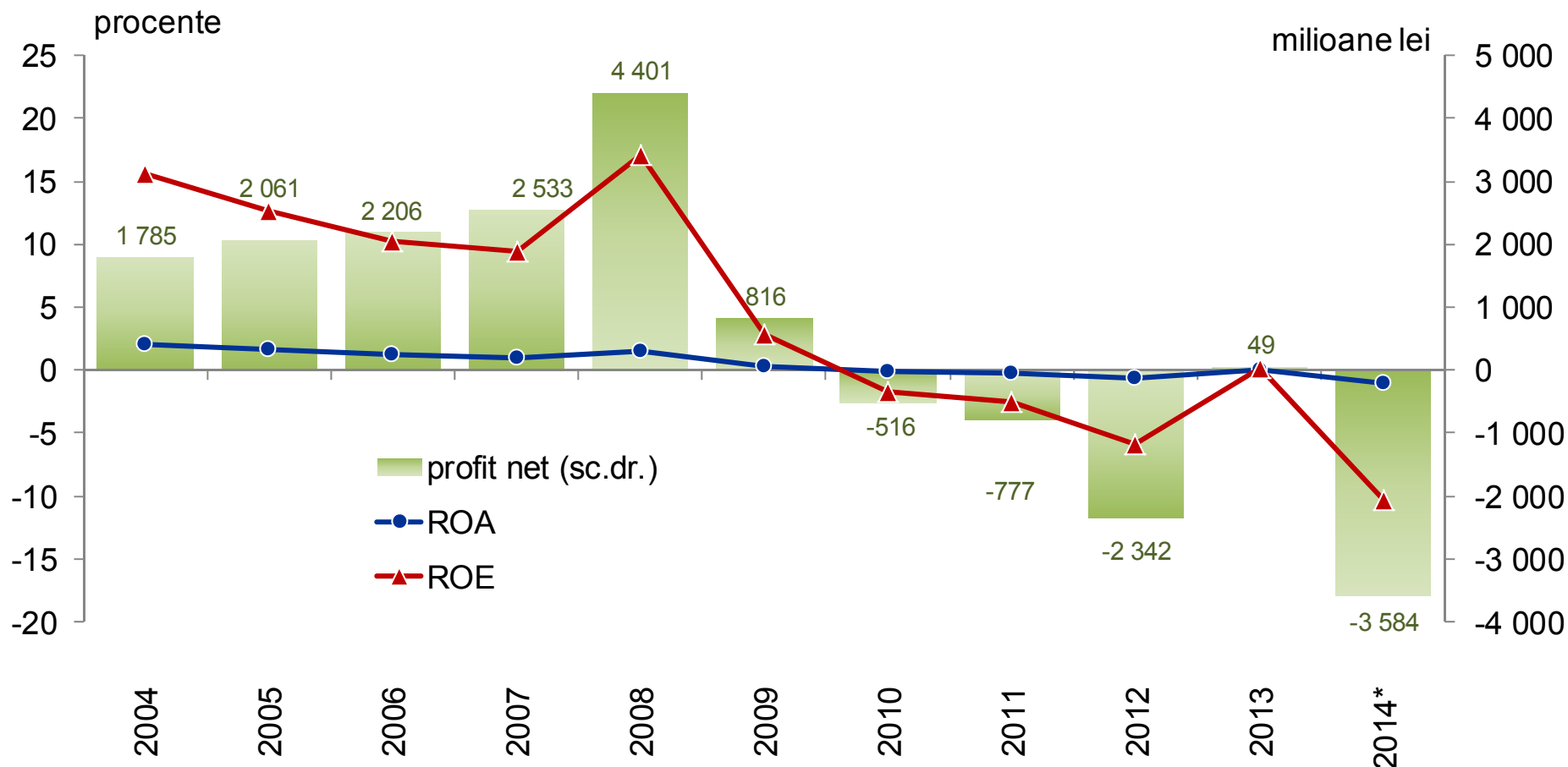

Sursa: BNR

- Raportul dintre credite și depozite, indicator relevant al stabilității financiare, a devenit subunitar
- ✓ Raportul dintre creditele și depozitele în valută s-a redus considerabil, de la 2,2 în 2008 la 1,5 în 2014
- Rata de solvabilitate este de 17,1% (septembrie 2014), față de 15,5% în decembrie 2013, nivel situat confortabil peste cerințele de prudențialitate internaționale

II.4. ... dar efortul de curățare a bilanțurilor de credite neperformante a condus la valori negative ale profitabilității sistemului bancar

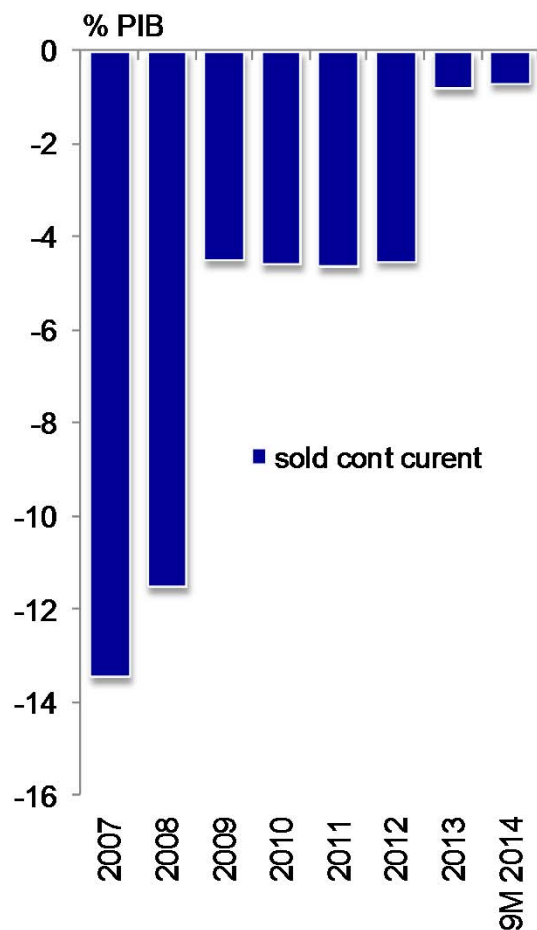
Notă: Începând din ianuarie 2012, indicatorii se calculează potrivit raportărilor întocmite în conformitate cu IFRS.

* noiembrie

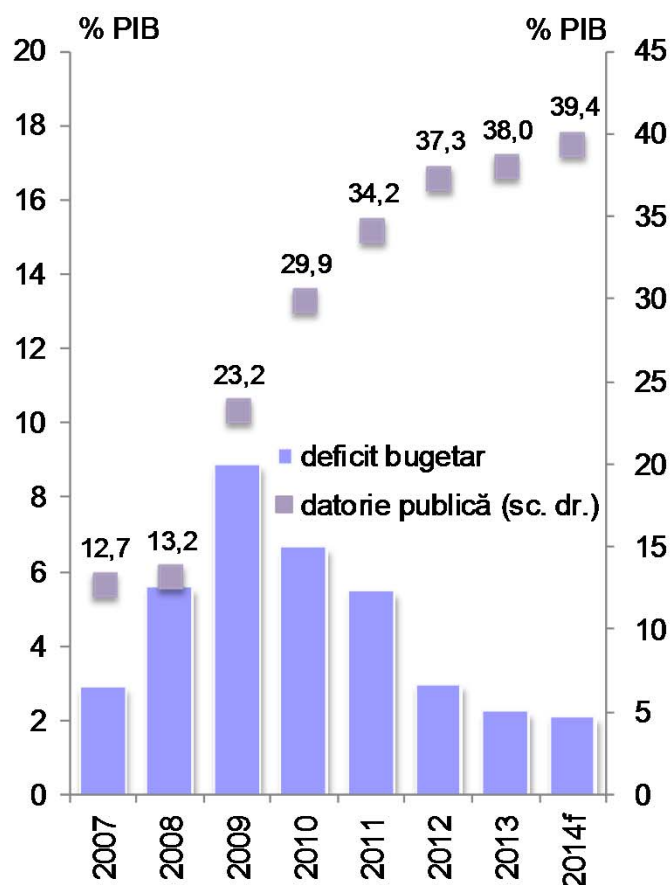
Sursa: Banca Națională a României

II.5. Soldul bugetar și cel al contului curent se află în zona de confort

Sursa: INS, EUROSTAT

- Reducere a deficitului de cont curent pe fondul creșterii competitivității externe și a eficienței energetice, susținută și de ajustarea fiscală
- Diminuare considerabilă a deficitului bugetar și tendință de stabilizare a datoriei publice

III. Acțiunile BNR privind creditarea în valută

III.1. Restricționarea creditării în valută în perioada preaderare

2003

- ▶ Credite de consum:
 - o grad maxim de îndatorare de 30% din veniturile nete ale solicitantului și ale familiei sale
 - o avans de 25% din valoarea bunurilor achiziționate sau garanții integrale pentru credite destinate altor scopuri
- ▶ Credite ipotecare:
 - o grad maxim de îndatorare de 35% din veniturile nete
 - o limitarea valorii creditului ipotecar (LTV) la 75% din valoarea imobilului

2004

- ▶ Creșterea ratei RMO la valută de la 25 la 30%

2005

- ▶ Limitarea serviciului total al datoriei persoanelor fizice la 40% din veniturile nete
- ▶ Limitarea expunerii în valută a unei instituții de credit pentru împrumuturile totale acordate (altele decât cele acoperite în mod natural la riscul valutar) la 300% din fondurile proprii
- ▶ Creșterea ratei RMO la valută de la 30 la 35%

2006

- ▶ Extinderea asupra IFN a măsurilor privind limitarea riscului de credit la creditele acordate persoanelor fizice
- ▶ Creșterea ratei RMO la valută de la 35 la 40%

III.2. Ulterior aderării, în condițiile liberalizării depline a contului de capital, cadrul de reglementare a trebuit adaptat la cerințele UE...

- Eliminarea limitei impuse instituțiilor de credit privind gradul de concentrare a expunerilor din creditele în valută (300% față de fondurile proprii)
 - ✓ Păstrarea limitei respective ar fi echivalat cu o restricție de capital, incompatibilă cu angajamentul României de liberalizare deplină a contului de capital la momentul aderării la UE
- Alinierea la practicile europene în materie, care nu conțineau restricții administrative, promovându-se modelul de autoreglementare a băncilor
 - ✓ Normele interne ale instituțiilor de credit se validau în prealabil de către BNR
 - ✓ Odată cu aderarea, sarcina de supraveghere a BNR s-a restrâns la entitățile cu personalitate juridică română ➡ reglementări prudențiale mult mai severe decât cele existente în alte state europene deveneau inoperabile pentru că puteau fi ușor eludate prin transformarea filialelor băncilor străine (persoane juridice române) în sucursale (persoane juridice străine)
 - ✓ Nicio țară europeană nu a interzis creditarea în anumite valute, existând cel mult recomandări în sensul renunțării la astfel de produse (inclusiv în cazul Austriei, frecvent invocată ca exemplu de interdicere a creditelor CHF)
- Păstrarea restricțiilor introduse anterior aderării care erau permise
 - ✓ Niveluri ridicate ale ratelor RMO aplicabile pasivelor în valută (40%, cu 20pp peste cel aplicabil pasivelor în lei)

III.3. ... fără a abandona preocuparea pentru descurajarea creditării în valută

- **Februarie 2008:** cerințe mai stricte de provizionare a creditelor în valută acordate debitorilor expuși la risc valutar
- **August 2008:** obligativitatea băncilor de a-și amenda normele de creditare astfel încât nivelul de îndatorare a noilor debitori să suporte serviciul datoriei chiar în eventualitatea materializării riscului valutar și de dobândă pe întreaga durată a creditului
- **Octombrie 2011:** restricții suplimentare (de tipul celor existente înainte de aderare) cu privire la creditul în valută acordat persoanelor fizice au fost introduse anterior termenului recomandat de Comitetul European pentru Risc Sistemic (CERS). Adoptarea unitară în spațiul UE a recomandării CERS a făcut irelevant riscul de arbitraj jurisdicțional

IV. Alte țări din regiune – abordări ale situației generate de aprecierea CHF

IV.1. Croația

- Prin lege, a fost înghețat pe o perioadă de un an cursul de schimb HRK/CHF pentru rambursarea creditelor denominate în CHF la nivelul anterior aprecierii acestei valute
 - ✓ Măsura se aplică indiferent de tipul sau volumul creditului
 - ✓ Diferențele de curs de schimb urmează a fi suportate integral de către bănci
- Băncile comerciale avansaseră în prealabil o soluție asemănătoare: înghețarea pe termen de 3 luni a cursului de schimb la nivelul anterior aprecierii CHF din 15 ianuarie 2015

IV.2. Polonia

- Autoritățile poloneze au recomandat instituțiilor de credit să găsească soluții pentru transferarea cu celeritate a reducerii ratei dobânzii la CHF de pe piață în scăderea costurilor debitorilor
- La ședința din 20 ianuarie a Comitetului de Stabilitate Financiară
 - ✓ S-a convenit asupra neadoptării niciunei măsuri cu impact potențial pe termen lung înainte de calmarea situației din piață și de atingerea unui nou curs de echilibru al francului elvețian pe piețele internaționale
 - ✓ A fost adresată băncilor recomandarea de a aplica soluții de restructurare adaptate necesităților și posibilităților individuale ale clienților, ținând cont de condițiile curente din piață
- Ministrul Finanțelor a declarat, în data de 28 ianuarie 2015, că este exclusă sprijinirea debitorilor prin conversia în monedă locală a creditelor denominate în franci elvețieni la un curs de schimb diferit de cursul zilei
 - ✓ O conversie bazată pe cursuri istorice ar submina stabilitatea sectorului bancar polonez
- Numai discuțiile publice privind posibilitatea conversiei în CHF la alt curs decât cel de piață au condus la creșterea primei de risc a Poloniei cu 15%, și deci a costurilor cu care se poate împrumuta statul polonez

IV.3. Ungaria

- Dezbaterile și deciziile adoptate au fost influențate de:
 - ✓ Ponderea ridicată (circa 50%) a creditelor în CHF în totalul creditelor contractate de administrațiile locale, a căror incapacitate de plată, ca efect al deprecierii substanțiale a forintului față de CHF, ar fi afectat substanțial bugetul de stat
 - ✓ Situarea ponderii în PIB și în total credite a împrumuturilor denominate în CHF la cel mai înalt nivel din regiune
- Împrumuturile în CHF urmează a fi convertite în forinți începând cu 1 februarie 2015, conform legii adoptate în noiembrie 2014
 - ✓ Cursul de conversie a fost stabilit de Banca Centrală a Ungariei în proximitatea nivelului de piață de la momentul deciziei (noiembrie 2014)
 - ✓ Rata dobânzii aplicabile creditelor convertite va avea la bază rata dobânzii interbancare la forint pentru scadența de 3 luni
 - ✓ Marja de dobândă va fi menținută la nivelul primei de risc a creditului inițial, însă nu mai mult de 5,5 la sută (amendat ulterior la 4,5 la sută) în cazul creditelor ipotecare rezidențiale și, respectiv, 7 la sută (amendat ulterior la 6,5 la sută) în cazul creditelor cu garanție imobiliară
 - ✓ În noiembrie 2014, Banca Centrală a Ungariei s-a angajat să furnizeze băncilor comerciale lichiditate în euro de aproximativ 8 mld. euro

IV.4. Concluzii

- Din documentarea privind acțiunile altor țări emergente din UE rezultă că:
 - ✓ Soluțiile adoptate au fost diferite în raport cu particularitățile creditelor în CHF din fiecare stat
 - ✓ România trebuie să identifice soluții adecvate situației specifice a creditelor în CHF
 - ✓ Este contraproductivă selectarea în mod arbitrar a componentelor favorabile ale măsurilor adoptate de diferite țări fără a prezenta contextul și costurile asociate acestora

V. Pseudoremedii vs. soluții realiste și echilibrate

V.1. Principii și restricții

- Negocierea oricărei soluții va avea în vedere ca principii:
 - ✓ Să fie bine ținută către persoanele care au o reală nevoie de a fi sprijinite
 - ✓ Să se bazeze pe o împărțire rezonabilă a costurilor
 - ✓ Să nu afecteze stabilitatea sistemului financiar-bancar
 - ✓ Să nu creeze hazard moral – adică să nu genereze așteptări nerezonabile pe viitor (privind neplata serviciului datoriei) și să nu discrimineze debitorii în alte monede (lei, euro, dolari)
 - ✓ Să nu încalce Tratatul privind Uniunea Europeană și condițiile de aderare a României – adică să nu restricționeze libera circulație a capitalului

V.2. Directiva 2014/17/EU privind contractele de credit oferite consumatorilor pentru bunuri imobile rezidențiale

- Conform Directivei, statele membre trebuie să instituie un cadru de reglementare care să asigure:
 - a) Dreptul consumatorului de a converti contractul de credit într-o monedă alternativă la „cursul de schimb [...] al pieței aplicabil în momentul conversiei”, dacă în contractul de credit nu se specifică o altă modalitate de conversie
- sau**
- b) Prezența unor alte aranjamente pentru a limita riscul valutar căruia i se expune consumatorul în temeiul contractului de credit (art. 23)
 - c) Avertizarea periodică a consumatorului de către creditor, cel puțin în cazurile în care valoarea rămasă de rambursat sau cea a ratelor periodice variază cu mai mult de 20% față de situația în care s-ar aplica cursul de schimb de la momentul acordării creditului
- Directiva nu este aplicabilă contractelor de credit încheiate înainte de transpunerea acesteia în legislația națională
- Termenul limită de transpunere este 21 martie 2016
- În concluzie, Directiva nu numai că nu stipulează conversia creditelor la cursul istoric, dar precizează explicit că aceasta se face la cursul pieței

V.3. Soluții nerealiste (1)

1. *Intervenția BNR pentru a aduce cursul RON/CHF la nivelul din 14.01.2015 (3,7 RON/CHF)*

- ✓ Cursul RON/CHF nu se cotează direct ➡ la cursul actual al EUR/CHF ar fi necesară aprecierea cursului de schimb RON/EUR la 3,7 ➡ nivel care nu ar putea fi menținut decât pe termen scurt și cu pierderi masive de rezerve valutare ➡ afectarea gravă a exporturilor și accentuarea dezechilibrului valutar

2. *Conversia în lei a creditelor denominate în CHF, la cursuri diferite de cursul pieței din ziua conversiei*

Cursul conversiei	Pierdere suportată de bănci
Cursul istoric (din luna acordării creditului)	5,7 miliarde lei (0,8% din PIB)
Cursul istoric + 10%	5,1 miliarde lei (0,7% din PIB)
Cursul istoric + 20%	4,5 miliarde lei (0,6% din PIB)
Cursul istoric + 30%	3,9 miliarde lei (0,5% din PIB)
Curs mediu lunar (data acordării – prezent)	3,2 miliarde lei (0,4% din PIB)

V.3. Soluții nerealiste (2)

- ✓ În funcție de cursul la care s-ar face conversia, 2 până la 4 bănci ar avea nevoie de infuzii substanțiale de capital pentru asigurarea nivelului minim de solvabilitate
- ✓ Rata solvabilității pe ansamblul sectorului bancar ar scădea de la 17% la 14%

3. *Conversia în lei cumulată a creditelor denominate în CHF și în EUR la cursuri diferite de cursul pieței din ziua conversiei*

Cursul conversiei	Pierdere suportată de bănci
Cursul istoric (din luna acordării creditului)	9,8 miliarde lei (1,4% din PIB)
Cursul istoric + 10%	7,3 miliarde lei (1,0% din PIB)
Cursul istoric + 20%	5,5 miliarde lei (0,8% din PIB)
Cursul istoric + 30%	4,2 miliarde lei (0,6% din PIB)
Curs mediu lunar (data acordării – prezent)	4,5 miliarde lei (0,6% din PIB)

- ✓ În funcție de cursul la care s-ar face conversia, 3 sau 4 bănci ar avea nevoie de infuzii substanțiale de capital pentru asigurarea nivelului minim de solvabilitate
- ✓ Rata solvabilității pe ansamblul sectorului bancar ar scădea de la 17% la 12%

V.4. Soluții realiste

- Soluții individualizate, negociate între părți, care să mențină ratele lunare în lei aferente creditelor în CHF la un nivel apropiat celui din luna decembrie 2014
- Conversia creditelor din CHF în lei la cursul zilei și/sau acordarea unui discount privind quantumul serviciului datoriei
- Reducerea temporară a ratei dobânzii la creditele în CHF pentru a compensa efectul aprecierii CHF
 - ✓ Opțiunea poate fi luată în calcul de către bănci, având în vedere faptul că atât rata dobânzii de referință a Băncii Naționale a Elveției, cât și cea de piață a CHF au ajuns la valori negative

V.5. Soluții realiste: schema de rescadențare a creditelor

- Soluția este necesară și eficientă având în vedere:
 - ✓ Creșterea venitului disponibil al beneficiarilor acestei scheme, cu efecte favorabile asupra consumului și creșterii economice
 - ✓ Reprezintă o abordare de tip *burden sharing* între creditori-debitori-stat
 - ✓ Gradul ridicat de îndatorare a populației, în special a debitorilor cu venituri lunare brute de până la 3 000 lei
 - ✓ Propunerile Ministerului Finanțelor Publice de îmbunătățire a OUG nr. 46/2014 (programul *Scade rata*) referitoare la:
 - flexibilizarea mecanismului de rescadențare și a duratei în raport cu capacitatea financiară a debitorilor
 - extinderea sferei de cuprindere
 - simplificarea procedurilor administrative
 - întărirea protecției debitorilor în raport cu banca (în procesul rescadențării creditelor să nu se înăsprească termenii contractuali privind rata dobânzii, nivelul comisioanelor, solicitarea constituirii de noi garanții)

V.6. Reglementări BNR

- În scopul adaptării reglementărilor prudențiale bancare la noile cerințe ale pieței financiare, BNR va aproba la următoarea ședință a Consiliului de Administrație noi reguli pentru:
 - ✓ Facilitarea conversiei în lei a creditelor în valută
 - ✓ Aplicarea eficientă a OUG nr. 46/2014 cu amendamentele propuse de Ministerul Finanțelor Publice

V.7. Soluții realiste

- Soluțiile propuse anterior au în vedere specificul din România al situației creditelor în CHF în special și a celor în valută în general, și îmbină:
 - ✓ Principiile pieței libere
 - ✓ Sprijinul statului pentru grupurile vulnerabile de cetățeni
 - ✓ Exercițarea de către BNR a atribuțiilor legale privind asigurarea stabilității financiare

Nu făgădui decât jumătate din ceea ce poți face cu ușurință.

Să nu datorezi niciodată mai mult de jumătate din ceea ce poți plăti ușor.

Dacă înșeli un creditor, acesta devine pentru tine o fântână secată.

Eugeniu Carada